

בעלי-חיים, טבע ותזונה בריאה ובת-קיימא ברשות המקומית

ההגנה על בעלי-החיים, הסביבה והטבע היא מתפקידיה החשובים של רשות מקומית. זהו נושא שמעסיק את התושבים. סביבה בריאה, טבע עירוני ואוכלוסיה משגשגת של חיות קהילה וחיות בר הם בעלי ערך כשלעצמם. הם מקדמים בריאות, עירוניות טובה וחויית רווחה.

פגיעה בסביבה ובבעלי-החיים יוצרים תסכול בקרב התושבים, פוגעים בכולנו ומהווים סכנה קיומית לחיים על פני כדור הארץ כפי שאנו מכירים אותם. לכן, בארץ ובעולם, רשויות מקומיות עומדות בחזית הפעילות למען בעלי-חיים והסביבה ובמאבק במשבר הסביבתי ובמשבר האקלים – גם במקומות בהם השלטון המרכזי מגלה אוזלת יד.

תחום חשוב במיוחד שרשויות בארץ ובעולם מובילות הוא תחום המזון. למזון שאנו אוכלים השפעה מכרעת על בריאותנו, על תוחלת החיים הבריאה, על ביטחון המזון, על הסביבה ועל בעלי-החיים. הפאנל הבין-ממשלתי לשינוי האקלים מצא שמעבר לדפוסי תזונה המבוססים בעיקר על הצומח הוא חיוני במאבק במשבר האקלים, ויהיו לו יתרונות בריאותיים וסביבתיים נוספים. לאור זאת, ערים ומדינות ברחבי העולם אימצו מדיניות של עידוד תזונה מקיימת כחלק מהתכניות האקלימיות שלהן.¹ מפת הדרכים הלאומית של ישראל למערכות מזון בריאות, שוויוניות ובנות-קיימא, כוללת יעד להפחית את צריכת המזונות מהחי לרמה התואמת את הנחיות התזונה הלאומיות.

סביבת המזון קובעת את דפוסי התזונה שלנו. במקרים רבים, אנו "קהל שבוי" בסביבת מזון מוסדית, שמעוצבת בידי גורמים שלטוניים, מקומות עבודה ותאגידיים. לרשויות המקומיות תפקיד מרכזי בעיצוב סביבת המזון, והן יכולות לשנותה כך שתאפשר ותעודד תזונה בריאה ובת-קיימא, בהתאם להנחיות התזונה הלאומיות.

רשויות מקומיות רבות בארץ כבר מעסיקות תזונאיות עירוניות, שינו את מערכי המזון באירועים של הרשות ובמערכת החינוך בהתאם להנחיות התזונה הלאומיות, מפעילות בבתי הספר תכניות חינוכיות לתזונה בריאה ובת-קיימא או מקיימות פעילות לקהילה בנושא.

מסמך זה מפרט צעדים מעשיים שרשות מקומית יכולה לנקוט בתחומים אלו, לצד צעדים נוספים בתחום הגנת בעלי החיים, הסביבה ופיתוח בר-קיימא. אנו קוראים למועמדות ולמועמדים בבחירות לרשויות המקומיות להתחייב לצעדים אלו.

דפוס תזונה בריאים ובני-קיימא

- **רכש עירוני ירוק**: הרשות תרחיב את הרכש של מזון בריא מהצומח על-חשבון רכש של מזון מהחי, ובכך תפחית את טביעת הרגל הסביבתית והפחמנית שלה. כיבוד בישיבות ובאירועים יתבסס על מזון בריא מהצומח.
- **דוכני מזון באירועי תרבות וספורט** יחויבו להגיש בעיקר מזון בריא מהצומח, ותיאסר לחלוטין הגשה של מוצרי בשר מעובד (שהוגדרו ע"י ארגון הבריאות העולמי כמסרטנים ודאיים).
- **פרסום**: הרשות תימנע מקבלת חסויות לאירועים, הכרוכות בפרסום מוצרי מזון לא בריאים ומוצרי מזון מהחי.
- **ההסעדה במערכת החינוך** תותאם להנחיות התזונה הלאומיות, ותיישם את הוראות תקנות לפיקוח על איכות המזון ולתזונה נכונה בצהרונים, תשע"ז-2017, תוך השתדלות להעביר מסגרות חינוך, בשיתוף ההורים, לאפיק מהצומח בתקנות אלו.
- **במכרזים עירוניים** ובגופים הנתמכים ע"י הרשות, ישולבו דרישות שעניין הגדלת היצע של מזון בריא מהצומח, ליווי דיאטנית, ועידוד הלקוחות לבחור באופציות בריאות מהצומח. ניתן להיעזר לעניין זה בתהליך "הרכש הירוק" להתאמת מכרזי ההסעדה הממשלתיים להנחיות התזונה, שמשרד הבריאות מוביל בשיתוף עם המשרד להגנת הסביבה.
- **דיאטנית עירונית**: ככל שהרשות עדיין אינה מעסיקה דיאטנית רשותית, הרשות תעסיק דיאטנית כזו, שתפקידה יוגדר בהתאם ל**מודל של משרד הבריאות**.
- **תמיכה בעסקים**: הרשות תעודד עסקים להרחיב את היצע של מזון בריא מהצומח. כך, למשל, אם קיימת ברשות מסגרת לקידום עסקים, היא תממן ייעוץ וליווי בנושא זה, או תקשר עסקים בעיר עם גופים כגון עמותת ויגן פרנדלי, שממתגת עסקים ידידותיים לטבעונות.
- **חינוך לתזונה בריאה ובת-קיימא בבתי-הספר**: הרשות תשלב בבתי הספר תכניות חינוכיות העוסקות בתזונה מקיימת (לדוגמה תכנית "מתחילים את השינוי בצלחת" של "חיים וסביבה" – ארגון הגג של ארגוני הסביבה, המופעלת בשיתוף המשרד להגנת הסביבה ומשרד הבריאות), כולל במסגרת השתלמויות מורים ומפגשי הורים.
- **קידום תזונה בריאה ובת-קיימא בקהילה**: הרשות תיזום ותלווה מהלכים למעבר לסביבת מזון בריאה ובת-קיימא במסגרות פנימייתיות, מקומות עבודה, מתנ"סים, בתי-כנסת, תנועות נוער ומוסדות קהילתיים בתחום הרשות, ותשלב סדנאות לבישול ולתזונה בת-קיימא בתכניות המוצעות לעובדי הרשות ולתושבי העיר. הרשות תעשה שימוש באמצעים דיגיטליים ובמרחב הציבורי להגברת המודעות הציבורית ולהסברה לשמירה על אורח חיים בריא ותזונה בת קיימא, ותשתתף בתכנית "אפשריבריא ברשות המקומית" של משרד הבריאות.
- **ביטחון תזונתי**: הרשות תשפר את נגישות התושבים למזון טרי בריא מהצומח, בפרט לאוכלוסיות נזקקות. סלי מזון וסיוע עירוני בתחום המזון יותאמו לסל המזון הבריא של משרד הבריאות, ובכל מקרה לא יכללו מזון לא בריא.

הגנת בעלי-חיים

- **אכיפה:** הרשות תפעל לקבלת מלוא הסמכויות לאכיפת חוק צער בעלי-חיים, בהתאם לחוק האכיפה הסביבתית ולחוק העבירות המינהליות, ותדאג לאכיפה קפדנית שלו בתחום העיר.
- **עיקור וסירוס כלבים וחתולים:** הרשות תקצה תקציבים לעיקור וסירוס של כלבים וחתולים בעיר, תוך הקפדה על רמה וטרינרית גבוהה בביצוע הניתוחים.
- **המתת כלבים וחתולים:** הרשות תאמץ מדיניות של אפס המתה של בעלי-חיים המגיעים לכלביה הרשותית.
- **טיפול רפואי בבעלי-חיים:** הרשות תפעיל מערך לחילוץ ולטיפול-חירום בבעלי-חיים במצוקה ובבעלי-חיים חולים ופצועים בתחום הרשות, שאין להם בעלים. ניתן להשתלב בתכנית עם בית החולים הווטרינרי בבית דגן או בתכנית מקבילה.
- **פינות חי:** הרשות לא תפתח פינות חי חדשות ע"י הרשות או במערכת החינוך. זאת, לאור הבעיות החוזרות ונשנות במתן תנאים הולמים לבעלי-חיים בפינות חי, וההעדפה החינוכית ליצור היכרות בין ילדים לבעלי-חיים במקום המחיה הטבעי של בעל-החיים ולא בתנאי שביה. בפינות חי קיימות תהיה הקפדה על מתן תנאים הולמים, מניעת רבייה וחינוך לכבוד לבעלי-החיים (ניתן להיעזר במודל ההדדי של מכון "אדם וחיה"). הן ייסגרו בהדרגה תוך מציאת פתרונות הולמים לבעלי-החיים. הרשות לא תשתף פעולה עם "פינות ליטוף ניידות" ועם "חוגי חיות" במוסדות החינוך ובאירועים, לאור המצוקה המובנית שבניוד בעלי חיים והערך החינוכי השלילי של פעילויות כאלו.
- **חינוך לחמלה:** הרשות תטמיע בכל מערכת החינוך העירונית את ערכי החמלה לבעלי-חיים. ניתן להיעזר בתכניות הלימוד ובמערכי השיעור באתר "[פעולה חיה](#)" ובתוכנית "[חיות איתנו](#)" באתר מט"ח. הרשות ותוודא שיום זכויות בעלי החיים יצוין במערכת החינוך בהתאם לחוזר מנכ"ל משרד החינוך.
- **אזורי שחרור לכלבים:** הרשות תקבע שעות ואזורים בשטח השיפוט של העיר, בהם ניתן יהיה לטייל עם כלבים ללא רצועה. שחרור כלבים ללא רצועה יתאפשר לא רק בגינות כלבים מוגבלות, אלא בפארקים, חופים ושכונות בהן הדבר תואם את אורח החיים במקום.
- **דגים לנוי:** הרשות לא תעשה שימוש בדגים לנוי, ותקפיד על הגנתם של הדגים בבריכות קיימות.
- **שיתוף פעולה עם עמותות:** הרשות תפעל מתוך שיתוף פעולה והתייעצות עם עמותות להגנת בעלי-חיים, ותסייע להן בפעילותן.
- **הדברה:** הרשות תנקוט בכל הפעולות על מנת להבטיח פגיעה מינימלית בבעלי חיים בפעולות הדברה, תאמץ שיטות מניעה הומניות, בדגש על סניטציה, ותימנע לחלוטין משימוש במלכודות דבק.
- **קשרי אדם-חיה:** הרשות תעודד אימוץ בעלי חיים ובניית קשרים קהילתיים ובין-דוריים לסיוע בטיפול בבעלי החיים, לרבות במוסדות דיוור ציבוריים. זאת בין היתר באמצעות תכנית "חברים לעת זיקנה" של עמותת מטב, ותוך הבטחת שמירת רווחתם של בעלי החיים וטיפול נאות בהם.

טבע עירוני וחיות בר

- **אזורי טבע ושטחים פתוחים:** הרשות תמנע בניה בשטחים טבעיים בתוך הישוב ובשטחים פתוחים מסביב לו, תשמור על הרצף של שטחים פתוחים וטבעיים, ותיתן משקל מכריע לשיקולים סביבתיים ולשיקולים של הגנת בעלי-חיים בהליכי תכנון, בניה ורישוי ובניית תשתיות.
- **אתרי טבע עירוני:** הרשות תערוך סקרי טבע עירוני, ותקדם תכנית סטטוטורית להכרזת אתרי טבע עירוני, שמירתם וניהולם האקולוגי, ובכלל זה תפעל לשיקום בתי גידול.
- **עצים:** הרשות תגן על עצים בתחום העיר, תיטע עצים חדשים, תיישם באופן קפדני את הוראות פקודת היערות ותמנע פגיעה בעצים, לרבות גיזום אגרסיבי שלהם וגיזום בעונת הקינון, בהתאם להמלצות רשות הטבע והגנים בנושא.
- **רעל בסביבה העירונית:** הרשות תימנע משימוש בקוטלי עשבים (הם מסוכנים גם לאדם) ותאמץ בשטחים הציבוריים פרקטיקות של גינון אקולוגי, שמאפשרות שגשוג של המגוון הביולוגי.
- **ניהול אוכלוסיית חיות הבר:** הרשות תימנע מפעולות "דילול" וירי בחיות בר, ותפעיל כלים מניעתיים לשמירת האיזון האקולוגי, בדגש על סניטציה ועל עקרונות של שמירת טבע בחמלה, בהתאם לידע המדעי והמקצועי בנושא.
- **גינון:** הרשות תטפח גינון התומך במגוון ביולוגי במרחב הציבורי, ותפעל ע"י הסברה ורגולציה ליישום עקרונות דומים בגינות פרטיות.
- **זיהום אור:** הרשות תמנע זיהום אור המוגדר ככל תאורה במקום, בזמן או בעוצמה מעבר לנדרש. הרשות תיישם את [מסמך הממונה על הקרינה הסביבתית במשרד להגנת הסביבה בעניין זה](#). זיהום אור משבש מערכות ביולוגיות, וגורם לפגיעה בריאותית בבעלי-חיים ובבני-אדם.
- **פסולת:** הרשות תמנע השלכת פסולת ותפנה אותה גם משטחים פתוחים וטבעיים.
- **רעש:** הרשות תפעל בתקיפות למניעת זיהום רעש, בפרט בקרבת שטחים פתוחים ומתקנים בהם מוחזקים בעלי חיים.
- **בניה:** תנאי להיתר בניה יהיה עריכת סקר טבע ובעלי-חיים באזור המיועד לבניה והכנה ויישום של תכנית להגנה או פינוי בטוח של בעלי-חיים וערכי טבע שמצויים במקום.

אקלים וסביבה

- **כלים חד-פעמיים בפעילות הרשות:** לא ייעשה שימוש בכלים חד-פעמיים ובשתיה בבקבוקי פלסטיק במשרדי הרשות ובפעילויות של הרשות. בכלל זאת, לא יהיו מתקנים אוטומטיים למכירת שתיה מבוקבקת, אלא מתקני מים.
- **כלים חד-פעמיים במרחב הציבורי:** הרשות תאסור שימוש בכלים חד-פעמיים בגנים ציבוריים, שטחים פתוחים וחופים.
- **שינוי אקלים:** הרשות תקבע יעדים מקומיים מחייבים להפחתת פליטות של גזי חממה, וכן תכנית היערכות לשינוי האקלים. במסגרת זו תשלב הרשות יעדים להפחתת פליטות הנובעות ממערכות המזון העירונית.
- **תחבורה:** הרשות תקבע יעדים מחייבים ותיישם בפועל שינוי במערך התחבורה שישים בראש סדר העדיפויות את ההליכה ברגל, ולאחר מכן בסדר יורד: רכיבה על אופניים,

תחבורה ציבורית ורכבי שירות. יינקטו פעולות אקטיביות לצמצום השימוש ברכב פרטי, לרבות סגירת רחובות לרכב פרטי, צמצום תקני חניה לרכב פרטי ותמחור חניה במרחב הציבורי.

- **אנרגיה:** הרשות תקבע יעדים ותכין ותתקצב תכנית שאפתנית להגברת היעילות האנרגטית במבנים ציבוריים ופרטיים בתחום הרשות, ולהפקת אנרגיה סולרית על גגות.
- **פסולת:** הרשות תפעל להפחתת פסולת במקור, להצלת מזון, להפרדת פסולת ומחזור ולקומפוסטציה של כל הפסולת האורגנית שנוצרת בתחום הרשות.
- **קיימות קהילתית:** הרשות תתקצב תוכניות לקידום קיימות בקהילה לרבות גינות קהילתיות, פרויקטים סביבתיים, רכזי קיימות בשכונות ובמסגרות אחרות וכיו"ב.

---

1 בין היתר, 16 ערים, בהן ברצלונה, לוס אנג'לס, קופנהגן ולונדון, חתמו על הצהרת "[Good Food Cities](#)" כחלק מאמנת C40, רשת של כ-100 ערים לקידום הקיימות ומאבק במשבר האקלים. במסגרת ההצהרה התחייבו הערי מלהגביר בתחומן את הצריכה של מזון בריא מהצומח, על בסיס דפוסי הדיאטה הפלנטרית המומלצת ע"י מומחי ועדת EAT-Lancet. זאת בין היתר באמצעות רכש ציבורי, מניעת אובדן מזון וגיבוש אסטרטגיה מוניציפלית לקידום יעדים אלו, תוך שילובם בתכניות האקלים המקומיות.

העיר ניו יורק קבעה במסגרת תכנית הגרין ניו-דיל שלה יעד להפסקה המוחלטת של רכישת והגשת בשר מעובד ולצמצום בשר הבקר ב-50% עד לשנת 2040. מדובר מהלך שמעצב מחדש את דפוסי הרכש והתזונה במוסדות ציבור, לרבות בתי ספר. בין היתר, תכנית "יום שני ללא בשר" מוחלת בכל 1,700 בתי הספר העירוניים.

פריז הציבה בתכנית האקלים שלה יעד לצמצום טביעת הרגל הפחמנית שמקורו במזון ב-40% עד לשנת 2030, זאת בין היתר על ידי עידוד תזונה מבוססת-צומח, שיפור הגישה למזון בריא וטרי וקביעת ימים צמחוניים במוסדות ציבוריים ובגופים נוספים.

מועצת העיר ברקלי בארה"ב החליטה על הפחתה ב-50% ברכש של מזון מן החי במוסדות עירוניים עד 2024, תוך התחייבות עתידית עליה ידונו ב-2022 - לעבור לתפריט המבוסס על 100% מזון מהצומח.